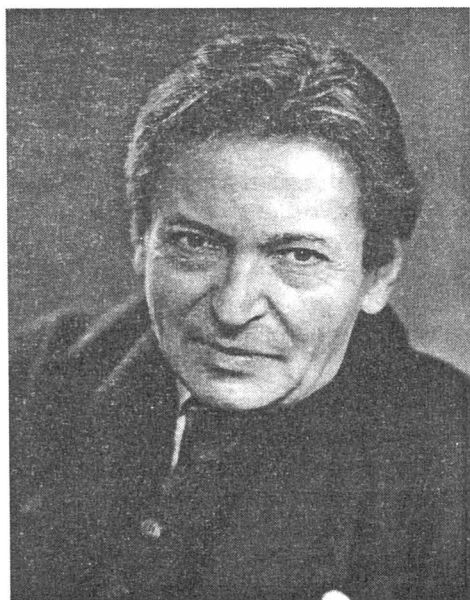

ISTORIOGRAFIE

Pavel ȚUGUI

George Enescu și regimul democrat-popular (1944 – mai 1955) (II)

În vara anului 1950, conform Arhivei diplomatice, Ministerul Afacerilor Externe primește de la Cancelaria Secretariatului CC al PMR o **hotărâre** privitoare la „eliberarea de pașapoarte noi cetățenilor români aflați în străinătate, pe baza informațiilor primite de la Legațiile RPR“, cu mențiunea „de a se excepta pe cei fugiți din țară“. (Adresa poartă data de „21 iunie 1950“.) Însărcinat cu Afaceri a.i. la Legația RPR din Paris era Dr. E. Charap. Acesta trimitea la MAE București un **Raport**, ca răspuns la o adresă primită de la centrală în decembrie 1950, despre „activitatea noastră consulară și diferitele probleme pe care le ridică acel serviciu“. Dr. E. Charap grupează cetățenii români din Franța în mai multe categorii, și anume:

a) Cetățeni români înmatriculați definitiv la Oficiul Consular, în număr de 52 – și anexează tabelul, dar G. Enescu nu figurează;

b) Personalele care au primit aprobarea MAE pentru preschimbarea pașapoartelor și care au ridicat noile pașapoarte în număr de 80, dar anexează un tabel ce conține doar 35 de nume. Și aici numele lui Enescu lipsește. Totuși, din alte acte reiese că soții **Enescu, Stan Golestan, N. Caravia**, primiseră pașapoartele noi și MAE le aviza prelungirea șederii în Franța.

Ca atare, **familia Maruca și George Enescu** n-a întâmpinat nici o dificultate în obținerea noului pașaport emis de noul regim din Republica Populară Română.

La Raportul său, Dr. E. Charap anexează un tabel cu „cei fugiți din țară“, din care reproducem unele nume:

„1. Prof. Marinescu (C.), fost director al Școlii Române de la Fontenay-aux-Roses;

2. Gheorghiu, lector la Lyon, cunoscut de tov. Șora care lucrează la MAE;

3. Basil Munteanu, fost subdirector al Școlii Române de la Fontenay-aux-Roses;

4. Prof. Herescu, fost președinte SSR. Se află în Franța din 1946;

7. Mircea Eliade, scriitor, în străinătate din 1940, fost Consilier Cultural sub Antonescu la Madrid;

8. Const. Antoniadă, fost ministru plenipotențiar în timpul războiului în Spania, reprezentantul grupului liberal în Franța, este în conducerea „Caramanului“ str. Univ. 174;

9. Ciotori (Dimitrie), fost academician în conducerea „Caramanului“;

11. Cioran Emile, teoretician din Garda de Fier;

23. Prof. Petre Sergescu care este conducătorul personalităților științifice fugite din țară. Institutul Catolic din Paris, 86 rue d'Arta a pus localul la dispoziția lor, unde ei fac întruniri în fiecare săptămână;

24. Prof. Veniamin (V.) a ținut o conferință „Sur la latinité de l'origine du peuple roumain“ tot la Institutul Catolic.“

Tabelul cuprinde 24 de nume, dar am reținut numai pe acelea de interes actual. (Cf. Arhivelor Diplomatice, MAE, București, Dosar 1951 – Franța – Consulară, nenumerotat.) Deoarece Școala Română de la Fontenay-aux-Roses este citată în mai multe rânduri, menționăm că ea era proprietatea Statului Român, încât la 3 august 1948 a fost atribuită Ministerului Afacerilor Externe – respectiv Legației RPR din Paris care, într-o scrisoare, propunea guvernului de la București să aprobe „vinderea localului“, întregă chestiune revenind, apoi, în corespondența diplomatică.

*

Pe parcursul anului 1950 nu avem documente certe, referitoare la relațiile lui George Enescu cu colegii săi din țară, sau cu autoritățile de la București. *Scrisorile* publicate de dl. Viorel Cosma și datate „1950“ sunt trimise unor prieteni și colaboratori din Paris.

În decembrie 1950 ori ianuarie 1951, Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri a propus ministrului Afacerilor Externe, Ana Pauker, să ceară Legației RPR din Paris o informare despre situația lui George Enescu. Șeful Legației, Dr. E. Charap, a redactat un raport amplu, pe care-l reproducem în continuare.

„Légation de la République Populaire Roumanie
en France
17, rue Brémontier
Tel.: Carnot 07-60
Nr. 309

Paris le 21/III/1951
Nr. 1777 – 29. III. 951

Confidențial
TOVARĂȘĂ MINISTRU,

Avem onoare a vă informa despre următoarele, privitoare la cazul ENESCU:

Încă înainte de primirea telegramei Dvs., prin care ne cereați să ne interesăm de situația lui ENESCU, știam că D-na LAVRILIER (care este cetățeană franceză de origine română, membru a P.(artidului) C.(omunist) F.(rancez) și președinta Uniunii Femeilor Române din Franța), mergea la ENESCU pentru a-i sculpta bustul. Am căutat atunci o metodă potrivită pentru a afla de la D-na LAVRILIER lucruri despre ENESCU și a ne arăta totodată interesul nostru pentru situația lui și atitudinea sa față de RPR.

Tovarășa LEVENSON, care a primit sarcina din partea noastră să se ocupe concret cu această chestiune, a aranjat ca tovarășii SOUEF (membri de partid de încredere) să invite la ei pe soții LAVRILIER și s-o înștiințeze, în același timp, și pe dânsa, care (?) să meargă la ei „întâmplător“. Vizita aceasta organizată a avut loc și s-a pus în discuție de tov. SOUEF viața și opera lui ENESCU. Soții LAVRILIER au vorbit acolo despre viața grea a maestrului, despre mizeria în care trăiește.

La întrebarea pusă de tov. LEVENSON „de ce dânsul nu manifestă mai multă prietenie pentru țara sa, care-l prețuiește mult“, soții LAVRILIER au spus că ENESCU și soția sa au simpatie pentru țara noastră.

Diferite aprecieri favorabile RPR făcute de ENESCU și soția sa au fost amintite în acea seară de soții LAVRILIER. La despărțire, tov. LEVENSON a spus că a fost impresionată de cele auzite.

A doua zi, tov. LEVENSON a luat contact direct cu d-na LAVRILIER, repetând că a fost profund impresionată de cele auzite anterior despre ENESCU și spunând că ar dori să știe ce gândește ea despre felul cum s-ar putea veni în sprijinul maestrului, astfel ca ea, cunoscând bine situația, să facă propuneri în acest sens Însărcinatului cu Afaceri.

Întrebată dacă Însărcinatul cu Afaceri poate lua decizii pe loc, tov. LEVENSON a răspuns că nu știe, dar crede că dânsul se va interesa sigur de această chestiune.

D-na LAVRILIER a spus, la despărțire, că va căuta să vorbească cu ENESCU, spunându-i că este iubit mult în țara sa, urmând să vadă dacă este sensibil la acestea.

*D-na LAVRILIER a vorbit, după aceea, mai întâi cu soția lui ENESCU, care este mai ușor accesibilă, care a declarat că înțelege și admiră toate realizările de la noi, dar numai **cu metodele folosite n-ar putea fi de acord** (s. editorului). Ea a*

mai spus și că o cunoaște pe tovarășa ANA PAUKER, care este un om excepțional.

În ziua următoare, soția lui ENESCU i-a comunicat d-nei LAVRILIER că ENESCU vrea să-i vorbească. În convorbirea avută, ENESCU – după spusele D-nei LAVRILIER – s-a arătat foarte sensibil la dragostea exprimată pentru el din partea țării noastre. El a declarat că niciodată n-a avut alte sentimente decât de dragoste pentru țara și poporul său, că va fi foarte mulțumit să meargă în țară cu soția, dacă ar fi asigurat că poate reveni la Paris pentru munca sa (a spus că opera sa nouă va fi prezentată aici în curând și trebuie să fie prezent). ENESCU a mai spus că va discuta pe loc, în țară, toate celelalte chestiuni. El a amintit și că tov. ANA PAUKER a avut grijă să-i trimită partiturile operelor sale, lucru pe care l-a apreciat mult; a spus deasemeni că știe că locuința sa n-a fost naționalizată și că e mulțumit de aceasta.

În general, s-a arătat favorabil mergerii în țară.

Atât ENESCU, cât și soția sa, vorbesc cu un sentiment de admirație profundă despre felul cum au fost primiți la MOSCOVA.

Adăugăm la acestea și informațiile pe care le-am dobândit că ENESCU ar fi refuzat cetățenia americană și franceză, că la întrebarea reacționarilor de ce nu demisionează din Academia RPR a răspuns că n-are nici un motiv să facă aceasta, în fine că este supus la o serie de presiuni din partea reacțiunii, la care a rezistat până acum, nefăcând vreun gest ostil RPR.

Cât privește condițiile de existență ale lui ENESCU vă informăm că el locuiește într-o casă cu 2 camere, iar baia o folosește și ca bucătărie (este locuința-i de pe vremea când era student).

Pentru continuarea contactului cu ENESCU, prin intermediarul nostru, credem că ar fi bine să ne comunicați ce să-i răspundem și dacă Legația poate sau nu de acum să intre în legătură directă, în mod oficial, cu el.

Primiți, vă rugăm, tovarășă MINISTRU, asigurarea înaltei noastre considerațiuni.

Însărcinat cu Afaceri a.i.
s.s. indescifrabil“

(Arhivele diplomatice MAE, dosar 1951, Franța-Prot.-Cons.-Cons., nenumerotat, cercetare efectuată și realizarea xerox-ului în vara anului 2002.)

André Lavrillier, gravor în medalii și sculptor, s-a născut la 7 mai 1885 la Paris. A fost elevul lui Bourdelle, a obținut premiul II la Roma (1911) și apoi marele premiu pentru sculptură în 1914.

Margareta Cosăceanu, sculptoriță, a expus o lucrare la Pavilionul României de la Expoziția Internațională de la Paris din 1937, obținând „Diploma de onoare”, împreună cu Borgo-Prund, Constantin Csacki și Oscar Han. După aceea, s-a stabilit în Franța și s-a căsătorit cu André Lavrillier, preluând numele: **Marguerite Lavrillier** (și nu „Lavrillieras“ – cum scrie maestrul Ion Dumitrescu în *Muzica*, nr. 4/1999, p. 125), uneori adăugând – **Cossaceanu**. A expus sculpturi la Saloanele Femeilor – pictori și sculptori din Paris și alte centre artistice

occidentale. Criticii de artă francezi apreciază portretele ei realiste și compozițiile alegorice: „Spațiul”. În timpul războiului soții Lavrillier au optat pentru lupta ilegală contra ocupațiilor hitleriști, au trăit în clandestinitate. Familia Lavrillier a oferit un ajutor excepțional cu știrea Maestrului George Enescu, organizării la **Paris** a primei **Expoziții artistice române contemporane**, ce s-a bucurat de succes la public și critica de specialitate.

Marguerite Lavrillier-Cossăceanu a executat **bustul lui George Enescu**, reprodus prima dată la noi de Andrei Tudor în cartea citată. Delegația compozitorilor români, în frunte cu maestrul Ion Dumitrescu, **a dezvelit** bustul lui George Enescu de M. Lavrillier-Cossăceanu, la Conservatorul Național din Paris.

*

Fără să cunosc *Scrisoarea* lui G. Enescu trimisă lui M. Andricu în ianuarie 1949 și **Raportul** Însărcinatului cu Afaceri a.i. de la Paris, reprodus mai înainte, am publicat în revista *Steaua*, nr. 7 din iulie 1993, unele informații despre inițiativa invitării lui George Enescu, la „Săptămâna Muzicii Românești” din septembrie 1951, pe care le reiau și în această evocare cronologică.

Reprezentanții Uniunii Compozitorilor au propus, în prima decadă a lunii iunie 1951, ca invitația să fie făcută de guvernul țării, iar compozitorii M. Andricu și S. Drăgoi au remarcat că ar fi bine ca invitația să fie înmănată Maestrului de o delegație de compozitori, fiind recomandați Alfred Alessandrescu și Constantin Silvestri.

Leonte Răutu, șeful Secției de Propagandă a CC al PCR a propus ca această chestiune să fie discutată de conducerea Uniunii cu Dr. Petru Groza, șeful guvernului. Întâlnirea lui Matei Socor și Sabin Drăgoi cu Petru Groza a avut loc, dar președintele Consiliului de Miniștri a propus ca **întâi** un reprezentant al Legației de la Paris să-l informeze pe G. Enescu despre organizarea „Săptămânii Muzicii Românești” sub patronajul său și, dacă dorește să vină în țară, să arate condițiile în care ar fi dispus să se deplaseze la București. După aceea, invitația oficială a guvernului ar urma să fie prezentată de delegația Uniunii Compozitorilor.

S-au făcut demersurile necesare, astfel că, în ultima decadă a lui iunie, am aflat că George Enescu a acceptat să patroneze „Săptămâna Muzicii Românești”, dar în ce privește vizita la București ar putea s-o facă dacă Academia Română i-ar reprimi ca membri titulari pe profesorii Dimitrie Gusti și C. Rădulescu-Motru, iar guvernul ar înlătura „nedreptățile” ce i s-au făcut prietenului său, compozitorul Mihail Jora. Totodată și-a exprimat dorința ca, în timpul șederii în țară, să lămurească situația legală a proprietăților familiei sale, deoarece știe că ele n-au fost „naționalizate”... Acestea le-am aflat de la Ofelia Manole, adjunct al Secției de Propagandă și, apoi, mi le-a confirmat și maestrul Mihail Andricu, care fusese în audiență la Dr. Petru Groza.

M. Andricu mi-a spus că Petru Groza a considerat propunerile lui G. Enescu rezonabile și „întrutotul justificate”..., de aceeași părere fiind și M. Sadoveanu, Tr. Săvulescu și M. Ralea, cărora președintele Consiliului de Miniștri

le-a cerut părerea. Petru Groza a asigurat pe compozitorii Matei Socor, S. Drăgoi și M. Andricu că va supune prezidiului Consiliului de Miniștri cererile primite de la George Enescu, urmând ca delegația Uniunii Compozitorilor să plece la Paris și să înmâneze Maestrului invitația oficială și să-i prezinte deciziile luate de guvern și Academie.

La 14 iulie 1951, am asistat la o ședință a Secției de Propagandă, în care Ofelia Manole a propus lui Mihail Roller, adjunct de secție, să susțină propunerea conducerii Uniunii Compozitorilor de convocare a unei sesiuni extraordinare a Academiei pentru „reprimirea“ profesorilor D. Gusti și Rădulescu-Motru. M. Roller, iritat, a respins categoric propunerea de convocare a sesiunii, acuzându-l pe Matei Socor că și el ar fi căzut sub influența lui Groza, Săvulescu, Sadoveanu și Ralea, care încearcă „să introducă“ în Academie pe vechii „colaboratori și prieteni...“ Leonte Răutu a întrerupt discuțiile afirmând că întreaga chestiune privește Prezidiul Academiei și Consiliul de Miniștri. M. Roller a adăugat că a prezentat cererea lui Groza și Săvulescu, de convocare a unei sesiuni academice, lui I. Chișinevschi, încât problema se va analiza în cadrul biroului guvernului.

Peste câteva zile, am aflat de la Matei Socor, președintele Uniunii Compozitorilor și Hilda Jerea, secretar, rezultatul discuțiilor de la guvern: majoritatea membrilor biroului executiv a respins propunerile făcute de Petru Groza, atât în ce privește organizarea sesiunii extraordinare a Academiei, cât și reîncadrarea lui M. Jora la Conservator și eliberarea soției sale din arest.

Nu era pentru prima dată când Petru Groza era umilit în ședințele Consiliului de Miniștri. De pildă, în ședința Consiliului de Miniștri din 31 iulie 1948, Gh. Vasilichi, ministrul Învățământului Public, a prezentat raportul și decretul cu privire la reforma învățământului, în care a propus, între altele, ca limba rusă să fie **obiect de studiu obligatoriu** în clasele gimnaziale și liceale. Președintele Consiliului de Miniștri a declarat că **are rezerve** cu privire la „**obligativitatea**“ elevilor români de a învăța **numai** limba rusă, dar liderii PMR din guvern au respins poziția „burghezului și moșierului“ Petru Groza – cum îl categoriseau unii lideri „proletari“. (Despre acestea în Arhivele Naționale, Fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 2/1948, f. 52.)

În acele împrejurări din iunie 1951, Matei Socor n-a dovedit principialitate, ci a acceptat părerile lui I. Chișinevschi și Ana Pauker ca invitația să fie semnată de președintele și vicepreședintele Uniunii Compozitorilor și să fie trimisă Maestrului Enescu pe filiera Ministerul de Externe – Legația RPR de la Paris. De asemenea, Matei Socor s-a grăbit și, în stilul său agitat și nechibzuit, a expediat, la începutul lui septembrie 1951, invitații muzicienilor **Jacques Thibaud, Pablo Casals, Roger Desormière și Stan Golestan.**

Trebuie să reținem o întâmplare tristă și compromițătoare pentru diaspora română din Paris. În vederea sărbătoririi zilei de 10 mai 1951, cercurile „fugarilor“ din Paris au organizat un concert festiv. Formațiile muzicale franceze au inclus în program și opere de **G. Enescu și Stan Golestan.** Aceasta a nemulțumit pe unii „fugari“ și, în ultimul moment, lucrările ar fi fost scoase din program. S-a motivat că cei doi compozitori au atitudine politică favorabilă RPR. Noul ministru al Legației Române, Alex. Lăzăreanu raportează MAE că P. Sergescu i-a exprimat **scuze** lui

Stan Golestan și a declarat că „el nu a fost de acord cu această hotărâre“, luată de colegii săi.

*

În continuare, reproducem textul invitației trimise de conducerea Uniunii Compozitorilor Maestrului G. Enescu.

„Uniunea Compozitorilor din RPR

Iulie 1951

Iubite Maestre,

După cum, poate, ați aflat, ne găsim în toiul pregătirilor pentru „Săptămâna Muzicii Românești“, care va avea loc la București în ultima săptămână a lunii Septembrie.

Programul acestei săptămâni, pe care vi-l trimitem alăturat, cuprinde concerte, dezbateri publice, un concurs național și unul internațional. Sunt invitați muzicieni dintr-un mare număr de țări. Această manifestare va fi o dovadă a progreselor ce le-a făcut muzica noastră în domeniul creației și al interpretării. De asemenea, ea va fi un prilej pentru afirmarea prieteniei dintre muzicienii noștri și cei din alte țări.

La această sărbătoare a muzicii noastre, am fi foarte bucuroși să salutăm prezența D-voastră, iar în cazul când sănătatea vă va permite, sperăm că veți fi de acord să dați câteva concerte. „Săptămâna Muzicii Românești“ ar căpăta astfel o strălucire și mai mare.

Ce proiecte aveți pentru vara aceasta?

N-ați vrea să veniți împreună cu Doamna încă de pe acum, să vă odihniți în vila D-voastră de la Cumpătu, sau în altă parte în țară? Noi am dori-o și am face totul ca șederea să vă fie foarte agreabilă.

În ce privește formalitățile de călătorie, se înțelege că vom asigura tot ce e necesar, inclusiv viza de intrare și de ieșire din țară. Vă rugăm să ne scrieți dacă preferați trenul sau avionul și să ne informați asupra oricăror chestiuni de ordin practic în legătură cu călătoria, pentru a le rezolva.

Așteptând răspunsul D-voastră, Vă urăm D-voastră și Doamnei multă sănătate și Vă rugăm, scumpe maestre, să primiți asigurarea sentimentelor noastre de adâncă prețuire.

Președinte,
Matei Socor

Vicepreședinte,
M. G. Andricu“

(O copie a Scrisorii se găsește în Arhivele diplomatice, dosar 1951 – Cultural.)

La 19 mai 1951, printr-un decret prezidențial Alex. Lăzăreanu, din Centrala MAE este numit ministru plenipotențiar la Legația RPR de la Paris. Intelectual cu studii superioare, cunoscător al unor limbi de circulație europeană, Alexandru era

fiul acad. Barbu Lăzăreanu (1881-1957), atunci director general al Bibliotecii Academiei Române. Noul ministru a intensificat activitatea culturală, a stabilit relații cu numeroși intelectuali francezi, s-a bucurat de sprijinul muzicienilor Stan Golestan, Marcel Mihalovici, Nicolae Caravia.

La 30 septembrie 1951, Alex. Lăzăreanu raportează ministrului de externe de la București că a efectuat unele cheltuieli pentru: un dineu oferit unui grup de scriitori francezi; „**un cadou oferit lui George Enescu, locațiunea unei loji la concertul dat de George Enescu la 1 august 1951 și un buchet de flori oferit cu acel prilej**”. În alt raport arată că a predat familiei George Enescu „**drepturile bănești în franci elvețieni**“, bani sosiți din țară și a oferit un dejun compozitorului Stan Golestan etc.

În august 1951, Comitetul pentru Artă (președinte Eduard Mezincescu, directorul muzicii, Serafim Antropov) cere Legației de la Paris să achiziționeze **toate discurile și tipăriturile** cu opere de Enescu, sau interpretări ale violonistului și pianistului Enescu și să le expedieze la București. Alex. Lăzăreanu trimite în decembrie 1951 următoarele lucrări: *Sonata pentru pian și vioară*, op. 2 în re major, Paris, Edit. Enoch; *Sonata pentru pian și vioară*, op. 6 în fa major, Enoch; *Sonata pentru pian și vioară în caracter popular*, op. 25 (în unele hârtii apare „23”), Enoch; *Octuor* în Ut major pentru 4 viori, 2 viole și 2 violoncele, op. 7, Enoch. În final, ministrul scrie:

„Acestea sunt singurele opere de acest gen ale lui Enescu pe care am reușit să le găsim până acum.“

În același timp (noiembrie 1951), Alex. Lăzăreanu trimite la Comitetul de Radio din București „**14 discuri cu lucrări muzicale dirijate de Enescu**“.

Reproducem, în continuare, copiile răspunsurilor lui George Enescu, păstrate în Arhivele diplomatice, trimise conducătorilor Uniunii Compozitorilor.

„26 Rue de Clichy-Paris (9-e)
Ce Août 1951

Cher Monsieur Socor,

*Merci pour votre aimable lettre. Je suis enchanté d'apprendre le projet de la **Semaine de la Musique Roumaine**.*

*Ç'a toujours été mon souhait, surtout dans le domaine de la **création musicale**.*

*Malheureusement ma santé m'interdit toute activité autre que purement mentale. Les très rares fois où je monte au pupitre sont entourées de mille précautions fastidieuses, telles que des journées entières passées au lit presque sans bouger, contrôle sévère du pouls tous les quarts d'heure etc. Dans ces conditions, les grandes distances à parcourir me sont interdites. Veuillez, je vous prie, dire à mes collègues musiciens que je suis avec eux de tout coeur, que je souhaite que la musique, **la vraie musique**, soit partout honorée comme elle doit l'être pour le plus grand bien de l'humanité.*

Veuillez croire, je vous prie, à mes sentiments collégiaux et dévoués.
Georges Enesco

Monsieur Matei Socor – Bucarest“
„26 Rue de Clichy-Paris (9-e)
ce 2 Août 1951

Bien cher ami,

Je m'excuse d'avoir en si longtemps **la plume nickelée**.¹ Elle rebouge pour vous dire toute ma vieille et fidèle affection et tous mes voeux pour vos compositions. Je viens moi-même de terminer mon 2-d quatuor à cordes commencé il y a un an au sanatorium malgré les défenses drastiques du médecin.

Je ne viendrai pas à la **Semaine musicale roumaine**, à cause des mille précautions pour bouger et la route Paris-Bucarest étant trop longue pour mon état actuel. Mais je serai présent, en pensée, avec toute ma sollicitude pour mes collègues qui fond oeuvre de beauté, par conséquent de bonté pour la pauvre humanité.

Je vous serre affectueusement les mains

Georges Enesco

Prière dire à **Misouka** toute ma profonde affection qu'il sait

G. Enesco

Monsieur Michel Andrico – Bucarest

Et tant de fidèle amitié de Misouka.“ (Caligrafiat de alta mână.)”

Iată răspunsul lui Pablo Casals:

„Direction Pablo Casals

Perpignan

1951

Monsieur A. Lăzăreanu – Paris

Cher Monsieur,

Je vous remercie de votre aimable lettre et du remarquable programme de la „Semaine de la Musique Roumaine“. Je regrette de vous dire qu'il me sera impossible d'être présent à ces belles fêtes à cause de mes occupations. Veuillez agréer, Cher Monsieur, mes salutations distinguées.

Pablo Casals

I Route du Canigou

Prades (P.O.)“

Jacques Thibaud motiva că are programat un concert la Londra în ziua de 27 septembrie 1951, iar **Roger Desormière**, șef de orchestră și unul din directorii Operei Comice din Paris, se scuza pentru că are obligații pentru deschiderea stagiunii.

Privitor la **Stan Golestan**, Alex. Lăzăreanu raporta că acesta a motivat că nu-i îngăduie sănătatea să se deplaseze la București, dar ministrul nota că i se

¹ În George Enescu. *Scrisori*, p. 398 e tipărit greșit „michelée“, corect fiind „nickelée“.

pare mai verosimilă o altă explicație: Stan Golestan a aflat că G. Enescu și muzicienii francezi invitați au declinat deplasarea la București, la această decizie asociindu-se și el.

„Săptămâna Muzicii Românești“, inițiativă personală a lui Matei Socor, atunci președinte al Uniunii Compozitorilor, a fost concepută **în pripă**, invitațiile fiind expediate în străinătate cu **vreo două luni sau săptămâni** înainte de manifestare, în loc să fie lansate cu doi sau un an înainte, pentru ca muzicienii invitați să includă deplasarea în programul lor anual.

Dar eroarea principală a fost atitudinea obstrucționistă a liderilor propagandei PMR față de solicitările Maestrului George Enescu, absența unor demersuri încă din anul 1950, spre a-l convinge pe Maestru de bunele intenții ale autorităților guvernamentale din RPR. Era exclus ca George Enescu să vină în țară și să patroneze manifestări artistice, în timp ce Mihail Jora era ținut în carantină politică, soția lui arestată, operele lui simfonice scoase din programele filarmonicilor, la fel ca cele ale altor compozitori consacrați, pe care Matei Socor și unii dintre colaboratorii săi le acuzau de „formalism și decadentism“. Concepțiile ideologice și artistice sub auspiciile cărora a proiectat Matei Socor manifestările muzicale erau profund greșite, inadecvate muzicii europene contemporane, realități ce nu puteau fi patronate de George Enescu și de muzicienii francezi citați. De altminteri, evenimentele ulterioare au confirmat eșecul total al orientărilor artistice promovate de Matei Socor, care, peste doi ani, a fost constrâns să demisioneze din conducerea Uniunii Compozitorilor.

O privire critică, nepărtinitoare, arată că „Săptămâna Muzicii Românești“, pregătită din vreme cu un program muzical generos, nediscriminator, în paralel luându-se hotărârile de stat și academice solicitate de George Enescu, ar fi putut constitui, în plină dominație stalinistă, un eveniment cultural-artistice cu urmări benefice pentru creația muzicală românească, dar și o deschidere credibilă față de o parte din intelectualitatea română stabilită după război în Franța. Fără îndoială, aceasta a fost năzuința președintelui Consiliului de Miniștri, Dr. Petru Groza, din moment ce, în același an 1951, a depus eforturi politice și administrative apreciabile pentru invitarea în România a savantului și patriotului Traian Vuia. (Dovadă sunt *Scrisorile* și intervențiile șefului guvernului, păstrate în Arhivele diplomatice.)

La începutul anului 1952, Consiliul de Miniștri, Petru Groza personal, intervine la Ministerul de Externe să lanseze invitații ca muzicienii români George Enescu și Stan Golestan să petreacă vacanța în România. Aflăm dintr-un referat că problema „nu mai este actuală“, încât „lucrarea“ a fost dată la dosar, fără ca referentul anonim să consemneze motivele inactualității ei...

Totuși, Al. Lăzăreanu raportează ministrului de externe, Simion Bughici, la 25 septembrie 1952:

„Colonia din Franța are mari nemulțumiri din cauza întreruperii aproape totale a corespondenței cu RPR.“ Întreruperea corespondenței – precizează Al. Lăzăreanu – a fost efectivă între ianuarie-mai 1952 și continuă „și acum“, iar „fugarii fasciști români în Franța se folosesc de această situație...“, acuzând RPR că e „stat polițist...“. Șeful Legației cere să se ia măsuri urgente de restabilire „ a

unor relații“, cât de cât normale, între colonia română din Franța și rudele și prietenii din RPR. Lectura miilor de pagini din arhivele diplomatice – relația Franța, probleme cultural-științifice, consulare –, cu deosebire cele referitoare la persoane, acordarea de pașapoarte, vize etc. – anii 1947-1954 – atestă prin sute de exemple caracterul veșnic suspicios, politic, intolerant și lipsit de orice perspectivă a relațiilor cu Franța și absența gândirii de construire a unor legături umane normale, cu importanța colonie română din Paris. În toate împrejurările domină teza exclusivistă de sorginte stalinistă: aceștia ne sunt prieteni, îi susținem și colaborăm cu ei, ceilalți sunt dușmani, „fugari“, „trădători“, „reacționari“, „fasciști“, „legionari“... și trebuie demascați...

Iată un exemplu de atitudine politică stângistă. Artistul plastic român Roman Grecu, stabilit în Franța, apreciat de critica de specialitate, spune unui reprezentant al Legației Române că o duce greu. Respectivul îl întreabă însă de ce primește la el acasă „pe unii fasciști“. El răspunde, ridicând din umeri: „sunt tot oamenii!“

Pentru Traian Micu, funcționar la Legația RPR, răspunsul artistului Grecu a constituit „pactizare cu fugarii“. Evident, Grecu Roman a intervenit, din nou, la șeful Legației Române, astfel că Mircea Bălănescu, director în centrala MAE, a cerut noi informații de la Paris, dezaprobând calificativul „pactizare cu fugarii“ și oferindu-i artistului ajutorul cerut. Un caz căruia i s-au rezolvat problemele, pe când altor zeci de cazuri li se refuza orice sprijin...

*

Așa cum s-a văzut, în actul de donație din octombrie 1949, George Enescu îl recomanda drept împluternicit să se ocupe „de interesele noastre“ (adică ale soților Enescu) în RPR, pe avocatul Romeo Drăghici. Acesta a fost în perioada 1948-1954 angajat în Serviciul Aprovizionare de la Uzinele „23 August“, București. (Informația e consemnată în documentele din Arhivele diplomatice, unde numele său apare în mai multe rânduri.)

Juristul Romeo Drăghici (dl. Viorel Cosma scrie că era și „violinist“) stabilise relații cu Ministerul Artelor și Informațiilor și Ministerul Afacerilor Externe, începând cu sfârșitul anului 1946, probabil, la cererea personală a Maestrului. Voi menționa dintr-un document existent în Arhiva diplomatică. Astfel, în decembrie 1951 Romeo Drăghici predă la MAE pentru Maestrul G. Enescu din Paris „**două pachete cu notele pentru orchestră ale Simfoniei a III-a**“. Anterior, predase un pachet cu note ale unor lucrări de Constantin Silvestri. Subliniez că drepturile bănești de la Uniunea Compozitorilor (Fondul Muzical) și Academie etc. le trimitea în franci francezi, la Legația Română de la Paris, alături le expedia în franci elvețieni în Elveția, însă acestea interesează ca simple obligații și doar atât.

În rememorările mele despre „**Primul festival internațional „George Enescu**“„, (vezi *Rostirea Românească*, Revistă de Cultură, Sibiu, nr. 11-12. nov.-dec. 1996, p. 68 și urm.) am arătat că Petru Groza, președintele Prezidiului

Marii Adunări Naționale, a convocat, în octombrie 1953, la o ședință conducerea noului Minister al Culturii (Constanța Crăciun, ministru și P. Țugui, loctiitor). Cu acel prilej s-a stabilit ca Ministerul Culturii, de-abia înființat, să inventarieze și să ocrotească întreaga „moștenire a lui Enescu și Brâncuși”, din Moldova, Oltenia și București, să se inițieze legături cât mai strânse cu cei doi artiști din Paris etc. Petru Groza a declarat că va trimite lui George Enescu o invitație oficială să viziteze România... Se știe că, în acel an, Petru Groza avea mandat din partea conducerii PMR și guvernului să se ocupe personal de **criza** ivită la Uniunea Compozitorilor. În 14 -15 noiembrie 1953, în calitate de loctiitor al ministrului culturii, am fost la Suceava și, între altele, m-am deplasat din proprie inițiativă la Dorohoi, apoi, cu un fotograf, la Liveni, unde primarul și un preot au ajutat să se fotografieze casa natală a Maestrului. La Dorohoi am vizitat, între altele, și clădirea de pe str. Republicii 81, proprietatea părinților compozitorului. Persoanele de bună credință și atașate de familia lui George Enescu din Dorohoi mi-au recomandat să discut cu Romeo Drăghici, „secretar și reprezentant” al Maestrului, singurul în măsură să-mi ofere informații precise despre proprietățile familiei George Enescu din Moldova și București.

Revenind la București, am stabilit relații strânse cu Romeo Drăghici, prima **acțiune** concretă fiind **repararea** și împrejmuirea gospodăriei din Liveni-Vârnav. Precizez că l-am rugat pe Romeo Drăghici să ceară Maestrului **aprobarea** pentru lucrările de la Liveni, iar la sfârșitul lui ianuarie s-a primit consimțământul Maestrului. De restaurările casei din Liveni s-au ocupat tânărul arhitect **Pănoiu** și specialiști din Suceava și Dorohoi.

Cele publicate în 1996 sunt confirmate de următoarele documente descoperite în Arhivele diplomatice, în anul 2002.

„Prezidiul MAN, Cab. Președintelui, nr. 1574

26 Noiembrie 1951

*Către Simion Bughici
Ministrul Afacerilor Externe*

*Din dispoziția tov. Președinte Dr. Petru Groza, Vă trimitem scrisoarea alăturată pentru maestrul **George Enescu**, cu rugămintea s-o transmiteți cu primul curier prin Legația noastră de la Paris.*

Reîntoarcerea în țară a maestrului Enescu preocupă forurile competente. Scrisoarea aceasta se încadrează în aceste preocupări, ea nefiind potrivită pentru a fi trimisă prin simpla poștă.

Anexă: Scrisoarea către maestrul Enescu

*Director,
Vrabie“*

“Adresă MAE către Legație nr. 7590 din 21 XIII 1953:

Tovarășe Ministru,

Vă trimitem alăturat 2 plicuri adresate maestrului Enescu.

1 plic care conține o scrisoare a tov. Petru Groza, Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale,

1 plic care conține o scrisoare a avocatului Drăghici din București, care administrează averea pe care o are George Enescu la București.

*Ministru de externe
S. Bughici*

Tov. I. Drânceanu, Ministrul RPR – Paris“

(Arhivele diplomatice, Franța, Dir. Consulară, 1951-1953.)

La sfârșitul lui ianuarie 1954, ministrul de externe, Simion Bughici, depune la cabinetul președintelui Dr. Petru Groza *Scrisoarea* sosită de la Paris:

„Paris în 25 ianuarie 1954

Mult stimată Doamnă Președinte,

Am primit scrisoarea Domniei Voastre din 23 noiembrie, pentru care vă mulțumesc cu căldură și am citit-o cu mult interes. Din nefericire Dumnezeu nu mi-a dăruit robusta Domniei-Voastre sănătate. De doi ani forțele mele fizice au declinat considerabil și în momentul de față este cu totul peste puterile mele fizice de a întreprinde drumul până acasă.

Este și dorința mea cea mai statornică de a mă întoarce în țară și sper că cu ajutorul lui Dumnezeu, și chiar al doctorilor, va veni și ziua aceasta pe care o doresc și o aștept.

Pentru moment, tot ce mi-a rămas ca forță și energie le consacru pentru creațiunile mele muzicale, cu care am înțeles să slujesc neamul nostru românesc.

Vă sunt recunoscător și Domniei Voastre și tuturor acelor care vor să mă revadă din nou în mijlocul alor noștri și vă rog să credeți că nu văd în aceasta decât mărturisirea legăturilor sufletești între Țară și mine, așa cum a fost în de-a lungul întregii mele vieți.

Reînnoindu-vă expresia grațitudinii mele, vă rog a primi, doamnă președinte, asigurarea sentimentelor mele cele mai alese.

George Enescu

Fiind dat marea gentileță a Domniei Voastre îmi permit să vă rog să binevoii a dispune ca marii noștri prieteni Domnul și Doamna Romeo Drăghici, oameni admirabili, să aibă tot concursul de care au nevoie, lucru pentru care vă mulțumesc încă foarte mult.

George Enescu“

(Textul este reprodus integral din Andrei Tudor. *Enescu*, Editions en Langues Etrangères, Bucarest, 1957, p. 74, unde apare copia foto a documentului original-olograf.)

Romeo Drăghici a prezentat Ministerului Culturii, Departamentul Artelor pe care-l gestionam, împreună cu directorii adjuncți Paul Cornea și Marin Mihalache, opiniile familiei Enescu cu privire la proprietățile din țară. Maestrul – ne-a comunicat R. Drăghici – a acceptat transformarea caselor de la Liveni și Dorohoi în „case memoriale”, cu precizarea să se păstreze forma lor inițială, dorință respectată integral.

Referitor la vila „Luminiș”, Romeo Drăghici ne-a rugat s-o scoatem din circuitul de „casă de odihnă” a Ministerului Culturii, ca să rămână exclusiv a Uniunii Compozitorilor. Mi-a propus să găsim o cale legală ca Palatul „Cantacuzino” de pe Calea Victoriei și Palatul de la Tescani **să fie reluate în patrimoniul Ministerului Culturii**, conform actului de donație și dorinței Maestrului Enescu și Doamnei Maruca.

Chestiunile financiare ridicate de Romeo Drăghici au fost discutate și s-au luat hotărâri într-o consfătuire (februarie 1954) organizată de ministrul Constanța Crăciun cu Mihai Alexandru, P. Țugui, directorul Direcției Economice și Contabilitate din minister. La 25 iunie 1954 am fost „planificat” în concediu, la Sinaia, cota 1400, unde m-am stabilit în aceeași zi cu maestrul Costache Antoniu. Peste câteva zile, au sosit în concediu doamnele Dora Massini, Elena Cernei și Marcel Anghelescu. Dora Massini mi-a adus un plic cu următoarea scrisoare:

„București 28 iunie 1954

Tovarășe Ministru,

Un om simpatic ca mata nu scapă nici la locul unde se odihnește după munca încordată a anului. Fiindcă nu am avut norocul să pot să vă văd la București, cu toate străduințele mele, îndrăznesc să vă scriu aceste rânduri cu rugămintea ca fiind la Sinaia, într-o clipă liberă să dați dispozițiune la Șantierul Comitetului Central de pe Cumpătul să facă micile reparațiuni strict necesare la vila „Luminiș”, astfel cum mi-ați promis la ultima audiență din luna mai. Paznicul de acolo Nicolae Voicilă știe ce trebuie reparat, mai ales că am fost și eu acolo în ziua de 23 Iunie pentru o zi, și i-am arătat cari dintre ele reprezintă o urgență. Dacă aș putea să procur materialele necesare vă rog să credeți că le-aș fi făcut singur, ca acum doi ani, când am reparat acoperișul, fără să vă mai necăjesc. Tot devizul s-ar ridica la circa 1500-1800 lei. Vă rog încă o dată să mă iertați pentru necazul ce vi-l produc, dar gândindu-mă că vă aflați chiar în apropierea vilei, veți putea lua dispozițiile pentru reparațiile de mai sus. Vă doresc multă sănătate, odihnă liniștită.

*Romeo Drăghici
Secretarul Maestrului George Enescu“*

Odihnă prin mișcare: împreună cu minunatul om și artist Costache Antoniu și un inginer-șef, mai în vârstă, de la uzina „Tractorul“ din Brașov – sas de obârșie – ne-am coborât la „Cumpătul“, am telefonat la Secția Gospodărie de la CC, am stabilit înțelegerea cu inginerul-șef al Întreprinderii de construcții și reparații din Sinaia ca, în timp de zece zile, lucrările să fie definitive. La 12 iulie, după ce făcusem o drumeție spre Babele, Caraiman și Padina, am coborât de la Cota 1400 la Cumpătul, însoțit de doamnele Dora Massini, Elena Cernei, maeștrii Costache Antoniu, Marcel Anghelescu și doi ingineri de la Institutul Proiect București și, împreună, „am recepționat“ lucrările de reparații la vila „Luminiș“.

Revenind în București, am hotărât ca vila „Luminiș“ să fie scoasă din circuitul „caselor de odihnă“ ale Ministerului, „exceptată“ – cum spunea juristul Romeo Drăghici la Consfătuirea organizată de Dr. Petru Groza, la 6 mai 1955 – în conformitate cu prevederile explicite ale **Actului de donație** din 1947, cu „uzufructul pentru Maestru“. (Cf. *Muzica*, nr. 4/1999, p. 132) În aceeași vară 1954, s-a deplasat la Dorohoi arhitectul Moisescu din Direcția Tehnică a Ministerului, pentru definitivarea proiectelor de refacere a celor două „**Case memoriale George Enescu**“.

În octombrie 1954, am fost trimis cu misiuni economice în Moldova. Consiliul de Miniștri (Gheorghiu-Dej) mi-a dat mandat scris să cercetez, împreună cu conducerea Sfatului Popular Regional Bacău, situația Așezământului și terenului din jur de la Tescani-Moinești. În zilele de 18-19 noiembrie 1954, comisia noastră a efectuat cercetările solicitate de guvern și am redactat un raport oficial, în care arătam date despre Tescani, ce s-a petrecut acolo în timpul războiului și situația actuală. Proprietatea familiei Enescu fusese dată în anul 1949 în custodie (un fel de arendare!) unei întreprinderi agricole din zonă. Așezământul necesita lucrări ample de reparație, atât a Palatului, cât și a clădirilor din jur... În raportul nostru propuneam **evacuarea** întreprinderii respective, trecerea așezământului și terenului aferent în posesia Ministerului Culturii, care să reconstruiască clădirile și să organizeze „Așezământul cultural de la Tescani“, așa cum stipulează Actul de donație al Maestrului George Enescu. După cum se știe, guvernul n-a aplicat propunerile din „Raport“ decât mai târziu, în 1960, când s-au găsit fondurile necesare pentru reparațiile și organizarea Așezământului. De subliniat că problema, totuși, n-a fost „înmormântată“.

Reamintesc și alte evenimente relevante. De pildă, la începutul lui decembrie 1954, după anevoioase tratative, reprezentanții Ministerului de Externe francez au acceptat ca **Ansamblul de cântece și dansuri din București** să facă un turneu în Franța. S-a hotărât ca ansamblul să fie condus de profesorul și violoncelistul **Serafim Antropov** și tânărul dirijor **Sergiu Comissiona**. Ambii muzicieni au primit de la conducerea Ministerului Culturii misiunea de onoare de a-l vizita pe George Enescu. Se știe că Maestrul i-a primit pe cei doi muzicieni, sosiți de la București, la un spital din Paris. (Despre acestea, Despina Petecel. *Muzicienii noștri se destăinuie*, Editura Muzicală, 1990, p. 133.)

În completarea evocării profesorului Serafim Antropov, reproduc textul de pe o ilustrată din Paris și o frază dintr-o scrisoare primită de la Serafim Antropov.

„Paris 2 februarie 1955

Salutări din Paris cu ocazia turneului Ansamblului RPR în Franța. Vă urez multă sănătate, mult noroc și mult succes în muncă. De asemenea familiei Dstră. Cu multă stimă și prietenie.

Serafim Antropov.“

În *Scrisoarea primită*, tot din Paris, S. Antropov ne comunica între altele: „Am onorat marea misiune: l-am vizitat pe Maestru.“

La întoarcere acasă, profesorul S. Antropov și Sergiu Comissiona au prezentat un raport amănunțit conducerii Ministerului Culturii despre turneu și vizita făcută lui George Enescu. Relatarea a fost stenografiată și, probabil, se află în arhiva ministerului. Îmi amintesc că profesorul S. Antropov a fost invitat și de Dr. Petru Groza.

Informațiile primite de la cei doi muzicieni, S. Antropov și S. Comissiona, au determinat conducerea Ministerului și a Uniunii Compozitorilor să propună **deplasarea urgentă la Paris** a unei delegații de compozitori, formată din **Mihail Jora, Alfred Alessandrescu, Mihail Andricu, Ion Dumitrescu și Constantin Silvestri**. Dr. Petru Groza și șeful guvernului, Gheorghiu-Dej, au aprobat componența delegației, încât Ministerul Afacerilor Externe a cerut Părții Franceze aprobarea vizei pentru cei cinci muzicieni. Din motive inexplicabile – atunci noi am bănuțit că datorită obstrucțiilor și presiunilor grupului de români din diasporă – autoritățile franceze de la Paris au tot amânat acordarea vizei. Este un exemplu elocvent că sinistra „cortină de fier“ funcționa aberant în ambele tabere și în ambele sensuri, iar istoricii muzicii noastre trebuie să fie obiectivi, nepărtinitori...

La 5 mai 1955 sosește vestea dureroasă că Maestrul George Enescu, muzicianul român de genii, s-a prăpădit. Dr. Petru Griza personal, a intervenit la Ambasada Franței din București ca să facă demersurile necesare ca cei cinci compozitori români să poată asista la funeraliile prietenului și părintelui lor spiritual. Dar totul a fost zadarnic. Autoritățile guvernamentale de la Paris n-au dat nici un semn de bunăvoință și înțelegere față de reprezentanții muzicii românești. Acest **episod jalnic și irațional** ne-a provocat **dezgustul și revolta contra intoleranței politice** și a **urii artificial cultivate** între oameni de aceeași obârșie și limbă, între români. N-a existat la concetățenii noștri din Paris măcar un moment de împăcare: la mormântul lui George Enescu. Maestrul nu era „proprietatea“ vreunul grup politic și ideologic, el a fost și rămâne **marele fiu al tuturor românilor, al tuturor cetățenilor de pe teritoriul muzicii și limbii române**, indiferent de etnie, credință și convingeri politice. Acest adevăr sacrosanct n-a fost respectat și înțeles de unii dintre concetățenii noștri stabiliți la Paris, după al doilea război mondial, din motive politice, iar cei care îl ignoră astăzi sunt complici morali la degradarea conștiinței umane.

O mare parte din cei de acasă, **din țară** – cum îi plăcea lui G. Enescu să spună și să scrie –, a lucrat cu responsabilitate și îndatorire pentru perpetuarea în **memoria Națiunii** a personalității și creației Artistului de geniu, George Enescu. Faptele concrete constituie expresia gândirii și sensibilității, a datoriei publice asumate de colectivul de oameni, muzicieni, oameni de știință, funcționari ai statului și ai partidului, pentru că viața, vremurile solicită, în toate cazurile importante, eforturi, inițiative, acțiuni colective benefice.

Hotărârea Consiliului de Miniștri adoptată în ziua morții lui George Enescu, precum și **Necrologul** au reprezentat gândirea și aprecierile unui colectiv select al Uniunii Compozitorilor, Academiei RPR, Ministerului Culturii și Secției de Știință și Cultură de la partid. Textele propuse de acel colectiv au fost acceptate și publicate, fără nici o modificare și ele sunt dovada acelei epoci. Autorii lor: compozitorii Ion Dumitrescu, Zeno Vancea, Mihail Jora și Alfred Alessandrescu; acad. Ștefan Milcu și Mihail Andricu; Constanța Crăciun, ministrul Culturii, Ion Pas, locțiitor al ministrului și Pavel Țugui, șeful Secției de Știință și Cultură de la partid. Discuții mai ample au fost pentru formularea primului articol din Hotărârea de Stat:

„1. Se instituie Concursul internațional „George Enescu“ pentru tinerii interpreți, care va avea loc la București, periodic, la fiecare trei ani.“

Acest articol a cunoscut, anul următor, noi formulări și precizări, el inaugurând **unica manifestare muzicală românească, de recunoaștere internațională a României moderne**. Mult-puțin, bine-rău, reușit-nerușit, generația noastră, cele nouă persoane au pus temelii unei tradiții pline, în genere, de strălucire și bucurii artistice. Moștenirea enesciană trebuia relevată și așezată în cronică vieții culturale publice, ca amintire întru veșnicie, nu numai prin concerte, studii, cărți, ci și prin muzee și case memoriale, așa cum procedaseră colectivitățile intelectuale din toate țările civilizate ale lumii. În calitate de reprezentant al Ministerului Culturii în „Comisia Științifică a Monumentelor Istorice și Artistice“ din România, am propus includerea unora dintre clădirile în care a trăit și creat George Enescu în categoria „monumentelor de cultură“ protejate de lege și instituțiile statului român.

Membrii comisiei respective au aprobat să fie înscrise între cele peste 4500 de monumente din cartea editată de Academie și guvern, sub titlul: *Lista Monumentelor de Cultură de pe Teritoriul RPR*, Editura Academiei, 1956, ca „Monument istoric“: „**Casa în care s-a născut și a copilărit George Enescu**“, din comuna George Enescu (fostă Liveni), Dorohoi, regiunea Suceava (p. 189); ca „Monument de arhitectură“ este înregistrat la pag. 15: „București, Calea Victoriei, 141, **Palatul C. G. Cantacuzino, azi** (adică 1955, n.n.), **Institutul Româno-Sovietic**.“

Trecerea **Palatului Cantacuzino, 141**, în posesia Muzeului „George Enescu“ și a Uniunii Compozitorilor s-a realizat în trei etape: a) Conducerea Institutului Româno-Sovietic a fost ajutată de Secția de Știință de la partid și Secretariatul științific al Academiei să capete un nou local, problema fiind rezolvată fără vreun ajutor din partea Uniunii Compozitorilor; b) Conducerea Uniunii Compozitorilor – maeștrii Ion Dumitrescu, Zeno Vancea și Alfred Mendelsohn,

precum și Romeo Drăghici, la început nu se prea înțelegeau asupra folosirii Palatului, încât a intervenit „arbitrajul“ Constanței Crăciun și P. Țugui, care au propus o soluție „medie“: Muzeu și sediu al Uniunii; c) P. Țugui și I. Dumitrescu au obținut aprobarea de la „Comisia Monumentelor Istorice și Artistice“ ca un grup de specialiști să studieze „starea monumentului de arhitectură“. S-a elaborat un proiect „de restaurare“ – așa prevedea Legea Monumentelor Istorice din aprilie 1955. Lucrările de restaurare (proiectul există, probabil, în arhiva Comisiei Științifice a Monumentelor...) au fost dificile, între timp descoperindu-se infiltrații la temelie, ceea ce a impus operații complicate „de injectare...“ (Semnatarul acestor rânduri posedă scrisori de la maestrul Ion Dumitrescu despre problemele restaurării, despre organizarea muzeului și, de la sine înțeles, solicitarea sprijinului în obținerea fondurilor necesare etc.). Subliniez că anii 1956-1958, conducerea Uniunii Compozitorilor a obținut și administrat fonduri importante pentru înființarea **Editurii Muzicale**, pentru celebrul **Magazin „Muzica“** de pe Calea Victoriei, mobilier, instrumente și instalații tehnice moderne, necesare noului sediu... Cheltuielile pentru organizarea muzeului au fost gospodărite de neuitatul jurist și iubitor de muzică – Romeo Drăghici, primul director al acestei originale și unice instituții de cultură muzicală din România contemporană. Pe istoricul obiectiv și de bună-credință îl interesează fapta cultural-artistică, ineditul inițiativelor autorităților statului sau organizațiilor profesionale, civice. În anii unui regim totalitar, centralizat și, adesea, nereceptiv la mari valori artistice și literare, **se înființează**, totuși, încă două instituții necunoscute în peisajul României: **Muzeul Național de Muzică „George Enescu“**, **Casele memoriale „George Enescu“** din Liveni și Dorohoi (1954-1956), dar și **Muzeul Literaturii Române** în București (1957) și, mai târziu, cel din Iași. Acestea au fost idei și înfăptuiri instituționale inedite ale unei generații de cetățeni români, ale căror merite se judecă din punctul de vedere al valorilor culturii naționale. Răstălmăcirea faptelor ori, mai nou, ignorarea lor, reprezintă simptome ale infirmității intelectuale și partizanatului vulgar.

*

Poziția civică echidistantă, de critică obiectivă, punctuală, a politicii regimului de „democrație populară“ din România postbelică a determinat și pe cei mai înrâiți adepți ai comunismului de tip stalinist, intoleranți până la absurd față de valorile artistice ale tradiției noastre naționale, să evite atacurile și criticile publice la adresa lui George Enescu și a operei sale. Manevrelle stupide, lipsite de motivație, ale lui Matei Socor cu prilejul înființării Uniunii Compozitorilor de a nu-l înregistra pe Maestru între membrii noii organizații profesionale a fost, în scurt timp, corectată, pentru că toți compozitorii și muzicologii de valoare au considerat gestul lui M. Socor inacceptabil, o insultă față de fondatorul Societății Compozitorilor Români, a cărui operă s-a înscris în universalitate.

Trebuie subliniat faptul că muzicieni și funcționari de stat de rangul III, instituții muzicale din țară, au cultivat creația enesciană. Atât Radiodifuziunea Română, cât și Filarmonicile din București, Iași, Craiova, Timișoara, Sibiu, Brașov, apoi Ploiești și Bacău au programat, stagiune de stagiune, începând cu 1947/1989, lucrările enesciene ale căror partituri se aflau în țară, iar instituțiile centrale de stat au încurajat difuzarea creației lui G. Enescu.

Îmi îngădui să prezint unele considerații critice, pornind de la datele concrete oferite de repertoriile Filarmonicilor de Stat, precum și **opțiunile** dirijorilor români importanți. Cumulând datele publicate de Lucian Voiculescu în cartea sa *George Enescu și opera sa Oedip* (1956), p. 113 și urm., cu cele existente în arhiva Direcției Muzicii din Ministerul Artelor (Culturii) (1947-1955) reiese un „tablou” cu date elocvente, inatacabile.

Remarcabilă a fost activitatea de la Radiodifuziunea Română. Sub îndrumarea și la stăruința lui Theodor Rogalski, dirijor al orchestrei simfonice Radio și sfătuitor al Direcției Muzicale, atât formațiile artistice, cât și programele emisiunilor au inclus operele lui G. Enescu. S-a observat că Direcția Muzicală a cerut Legației Române de la Paris să-i procure **toate discurile** – George Enescu, compozitor și interpret. În toamna lui 1951, Th. Rogalski, în urma presiunilor necolegiale, stupide ale lui Matei Socor, președintele Comitetului Radiodifuziunii, este constrâns să se mute la Filarmonica de Stat București, unde va dirija *Simfonia I* de Enescu (la 13 I 1952) și în toamnă, la 8/9 XI – *Suita I pentru orchestră*. Reputatul muzician s-a îmbolnăvit, iar încercarea de a fi salvat de medicii din Elveția a eșuat. Rogalski se stinge din viață la 2 II 1954. Promovarea creației enesciene la Radio au continuat-o muzicienii Alfred Alessandrescu și Constantin Bobescu, ajutați de lucrătorii luminați din Direcția Muzicală.

La Filarmonica de Stat din București, Constantin Silvestri, director și dirijor ([1947-1953]), a inclus *Rapsodiile* și *Simfonia I* de G. Enescu în repertoriul fiecărei stagiuni, începând cu 1947/48 și până la cea din 1953/54. C. Silvestri a dirijat **nouă** concerte la Ateneu, având în programe opere enesciene. De reținut și concertul din 6 V 1948, în program cu *Octetul* op. 7 în do major pentru coarde. Constantin Silvestri a continuat și după trecerea sa pe post de director artistic și prim-dirijor al Teatrului de Operă și Balet să promoveze cu devotament creația enesciană în programele orchestrelor simfonice și ale formațiilor camerale. De neuitat a fost concertul Orchestrei Simfonice Radio (8 iunie 1956) cu fragmente din opera *Oedip*, dirijor Constantin Silvestri – după revenirea din Belgia și Franța.

În aceeași perioadă 1947-1955, la pupitrul Filarmonicii de Stat din București, maestrul George Georgescu a inclus opere de Enescu în programele a **nouă** concerte de la Ateneu. Și după instalarea ca director general al Filarmonicii de Stat bucureștene, celebrul dirijor român a promovat constant creația enesciană, dovadă fiind și turneele Filarmonicii „George Enescu” în Cehoslovacia (septembrie 1955), când programul a cuprins *Rapsodia I* și *Simfonia I*. Deoarece orchestra simfonică din Cluj fusese desființată după război, conducerea Ministerului Culturii, la cererea publicului meloman din orașul de pe Someș, a organizat, în noiembrie

1953, turneul Filarmonicii bucureștene, concertele dirijate de George Georgescu având în program *Rapsodia a II-a* și *Simfonia I* de G. Enescu.

În toamna lui 1953, apare în peisajul vieții muzicale din Capitală o nouă instituție artistică: Orchestra simfonică a Cinematografiei, având director și dirijor pe maestrul Constantin Bugeanu, iar dirijor principal pe Edgar Cosma. Ambii muzicieni au inclus în programele concertelor publice și lucrări de George Enescu.

Noul Consiliu artistic muzical, organizat la Departamentul Artelor din Ministerul Culturii, a discutat și, în final, a decis să stimuleze organizarea de formații de muzică de cameră, care apoi să fie sprijinite în desfășurarea concertelor. Trecuseră câțiva ani și asemenea manifestări artistice deveniseră o raritate, singura formație prezentă fiind cea a maeștrilor Valentin și Ștefan Gheorghiu și Radu Aldulescu, La 28 ianuarie 1953 avusese loc, la sala Dalles, un concert cameral care, spre surprinderea unora ce nu agreau asemenea manifestări, a stârnit interesul publicului, sala arhiplină aplaudând și opere enesciene.

Au urmat concertele de lieduri de Enescu în interpretarea lui Constantin Stroescu, Arta Florescu, Lola Gălășanu (începutul anului 1954), apoi Alex. Rădulescu a prezentat *Piesa de concert pentru violă*, la sala Dalles, Remarcabilă a fost inițiativa directorului general al Filarmonicii de Stat, George Georgescu, de a deschide stagiunea 1954 -1955 – 29 septembrie 1954 – cu un mare concert cameral, închinat lui G. Enescu: *Piesa de concert pentru violă și pian* (Alex. Rădulescu și Ion Filionescu); *Șapte cântece pe versuri de Clément Marot* (Constantin Stroescu); *Suita în re major pentru pian* (Mândru Katz); *Octetul de coarde*, dirijat de Constantin Silvestri. A fost o manifestare memorabilă ce a confirmat aderența publicului bucureștean la creația camerală.

La aceste sărbători ale muzicii enesciene în București, trebuie să adăugăm concertele orchestrelor simfonice din Iași, Timișoara, Craiova, Sibiu, Arad și Brașov, fiecare având cel puțin **trei** concerte pe stagiune în care au figurat *Rapsodiile*, *Simfonia I*, *Suitele pentru orchestră* de George Enescu.

Privirea critică severă asupra perioadei istorice 1947-1955 relevă că stagiunea concertistică din România, cu cele mai puține opere enesciene în repertoriile orchestrelor simfonice a fost cea din 1949/1950, corespunzătoare reorganizărilor și dezorganizărilor de la Uniunea Compozitorilor, dar și pe linie de stat prin desființarea Ministerului Artelor și apariția Comitetului pentru Artă.

În septembrie 1946, Maestrul George Enescu a plecat în străinătate și, după aceea, n-a mai revenit în țară. Motivele reale ce l-au determinat să ia această hotărâre dureroasă am încercat să le prezint la începutul acestor note. Indiscutabil, vina principală o poartă regimul politic totalitar de tip stalinist instaurat în țara noastră.

Totuși, Maestrul a continuat să mențină relații concrete cu unii guvernanți ai RPR și, sub diferite forme, ambele părți au acceptat o înțelegere mutuală, privind menținerea legăturilor reciproce. După părerea noastră, piedica esențială în aducerea relațiilor la oarecare normalitate, a constituit-o politica brutală și absurdă a liderilor PMR de „transformare“ a Academiei Române în Academia RPR și

opresiunea familiei Mihail Jora. Inițiativele Maestrului și ale lui Petru Groza din 1951, de a găsi unele punți de legătură între Puterea de la București și genialul artist de la Paris, au fost spulberate de înverșunarea ideologică antinațională, primitivă, a unora dintre reprezentanții partidului și guvernului.

George Enescu a fost întotdeauna legat de țara sa natală, de poporul român al cărui **fiu strălucit a fost și rămâne**. Personalitatea și creația lui definesc o epocă istorică a culturii și artei muzicale românești, Școala muzicii naționale a României.

Notă. Doamna Tutu Georgescu a publicat excelenta carte *George Georgescu*, ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Muzicală, 2001. La paginile 326-327, autoarea reproduce din „notele zilnice” ale celebrului dirijor, informații ce mă privesc, încât am obligația să le **concretizez**, ele vizând anumite persoane și faptele lor.

Maestrul George Georgescu scrie:

„În 11 decembrie 1953 am fost chemat la Ministerul Artelor în audiență la ministru. Sunt întrebat dacă accept direcția generală a Filarmonicii.

- Dar ce se va face cu Silvestri?

- Va trece la direcția Operei Române.

- Atunci primesc. (...)”

17 decembrie – „am lucrat la programele recitalurilor până la 1 aprilie. S-a lucrat bine și cu folos. La orele 12 am fost „uns” ca director al Filarmonicii. Au vorbit un ministru adjunct, Silvestri, Theodorescu, D. Botez, C. Pace, Dumitriu, Negreanu. Am răspuns emoționat. A fost o manifestație entuziastă la adresa mea. Au fost aplauze care nu mai conteneau. A trebuit să mă scol de trei ori să mulțumesc. Discuții imediat după, cu adjunctul ministrului. Rezolvarea problemelor urgente (numirea consiliului, numirea directorilor) și mai ales chestiunea cea mai arzătoare pentru mine, aceea a localului Ateneului. Mi s-a promis să se intervină cu fermitate ca să reintrăm în casa noastră. Am plecat fericit.”

*

Evenimentul a fost provocat prin „contaminare” de situația presantă a **inaugurării** noului local al **Teatrului de Operă și Balet (TOB)** de lângă Rectoratul Universității București. În calitate de adjunct al ministrului **Culturii** (și nu „Artelor” – cum scrie maestrul!), șef al Departamentului Artelor, m-am consultat cu dnii Paul Cornea (director general adjunct) și Laurențiu Profeta (directorul Direcției Muzicii)

asupra conducerii TOB. Tustrei am convenit asupra numirii ca director general al TOB a unui muzician – dirijor de autoritate, oprindu-ne la **Constantin Silvestri**. Am informat-o pe Constanța Crăciun, ministrul Culturii, despre propunerea noastră. Mi-a recomandat să-l invit pe C. Silvestri la Minister. În cunoșteam încă din anul 1951. De față cu P. Cornea, i-am prezentat maestrului propunerea Ministerului. C. Silvestri a fost de acord, cerându-ne să-i oferim „un timp oarecare“ să se informeze asupra situației de la TOB, unde conducerea instituției era asigurată de un colectiv, în frunte cu Mauriciu Vesca – director adjunct din 1951.

Ministrul Culturii l-a invitat pe George Georgescu,. La prima întâlnire a fost prezent și subsemnatul. În 16 decembrie, maestrul George Georgescu a avut la minister o discuție cu reprezentanții Departamentului Artelor (P. Țugui, P. Cornea și L. Profeta), cu maestrul C. Silvestri și Dan Negreanu despre problemele urgente ce trebuie rezolvate de direcția Filarmonicii.

În ziua de 17 decembrie 1953, orele 12, am citit ordinul ministerial de numire a maestrului George Georgescu în funcția de **director general al Filarmonicii de Stat** București, în prezența tuturor salariaților instituției, adunați în sala Ateneului. În cuvântul meu, am subliniat încrederea ce o are Ministerul în muzicianul George Georgescu, personalitate de prestigiu internațional, stimat și iubit de melomanii din România... am mulțumit maestrului Constantin Silvestri pentru nobila activitate dăruită Filarmonicii... Adunarea a fost cuprinsă de emoție, George Georgescu fiind primit cu urale... Festivitatea instalării a fost urmată de acea ședință punctuală cu membrii colectivului de conducere, în frunte cu maestrul George Georgescu... Spre sfârșitul anului, maestrul George Georgescu m-a invitat la „analiza“ activității pe anul 1954, felicitând Ministerul, iar noi felicitând conducerea Filarmonicii că, pe lângă succesele artistice, instituția a reușit să „reintre“ în casa proprie...